

KULTŪRAS PIEMINEKĻA SAGLABĀŠANAS, ATJAUNOŠANAS UN IZMANTOŠANAS KONCEPCIJAS IZSTRĀDES VADLĪNIJAS

- ❖ Kultūras pieminekļa saglabāšanas, atjaunošanas un izmantošanas koncepcijas izstrādes vadlīnijas paredzēts kā metodiskais materiāls Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam 5.1.1. specifiskā atbalsta mērķa “Vietējās teritorijas integrētās sociālās, ekonomiskās un vides attīstības un kultūras mantojuma, tūrisma un drošības veicināšana pilsētu funkcionālajās teritorijās” 5.1.1.6. pasākuma “Kultūras mantojuma saglabāšana un jaunu pakalpojumu attīstība” projekta iesniedzējam.
- ❖ 5.1.1.6. pasākuma **mērķis** ir saglabāt, aizsargāt un attīstīt **valsts nozīmes kultūras pieminekļus**, veicinot objektu piekļūstamību un paplašinot objekta kā ilgtspējīga resursa inovatīvu izmantošanu cilvēka dzīves kvalitātes uzlabošanā un vietējo iedzīvotāju kopienas stiprināšanā.
- ❖ 5.1.1.6. pasākuma ietvaros par kultūras mantojuma objektu vai kultūras pieminekli uzskata **valsts nozīmes kultūras pieminekli**, kas ir valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauts objekts ar atsevišķu valsts aizsardzības numuru. Valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļi pasākuma ietvaros nav attiecināmi.
- ❖ 5.1.1.6. pasākuma ietvaros atbilstoši kvalitātes kritērijam Nr. 4.1. ir atbalstāma šāda **būvniecības dokumentu gatavības pakāpe**:
  - 4.1.1. ir veikta būvvaldes atzīme par projektēšanas nosacījumu izpildi vai ir izdarīta atzīme par būvniecības ieceres akceptu un par būvniecības darbību ir izsludināts iepirkums (6 punkti);
  - 4.1.2. vismaz vienai no projektā plānotajām projekta darbībām projekta ietvaros ir izstrādāts būvprojekts minimālā sastāvā, bet tas nav iesniegts būvvaldē, vai izstrādāts mets un uzsākta iepirkuma procedūra par būvprojekta izstrādi, un iesniegta indikatīva būvdarbu izmaksu aplēse (tāme) (4 punkti);
  - 4.1.3. vismaz vienai projekta ietvaros plānotajai būvniecības darbībai sagatavota **kultūras pieminekļa saglabāšanas, atjaunošanas un izmantošanas koncepcija**, projektēšanas uzdevums par būvniecības ieceres dokumentu sagatavošanu un iesniegta indikatīva būvdarbu izmaksu aplēse (tāme) (2 punkti).
- ❖ Nosacījums izstrādāt kultūras pieminekļa saglabāšanas, atjaunošanas un izmantošanas koncepciju ir obligāts, ja valsts nozīmes kultūras mantojuma objekta būvniecības dokumentu gatavības pakāpe atbilst kvalitātes kritērijā Nr. 4.1.3. definētajai. Šajā gadījumā ir jāizstrādā **kultūras pieminekļa saglabāšanas, atjaunošanas un izmantošanas koncepcija**, kas pirms projekta iesnieguma iesniegšanas Kohēzijas politikas fondu vadības informācijas sistēmā ir **jāsaskaņo ar Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi**.

NACIONĀLĀS KULTŪRAS MANTOJUMA PĀRVALDES IETEIKUMI

Kultūras pieminekļu aizsardzības nozarē kultūrvēsturisku objektu vai vietu saglabāšanas un attīstības jautājumu risināšanā bieži un jau ilgstoši, vairāk kā 50 gadus, tiek izstrādāti konceptuāli dokumenti, kuru mērķi un detalizācijas pakāpe mēdz būt dažāda, bet tie vienmēr ir orientēti uz galvenās idejas kompakto atspoguļojumu. Šādiem dokumentiem ir priekšrocība, jo to saturs un izstrādes kārtība nav noteikti normatīvajā regulējumā, tāpēc iespējama un izmantojama radoša brīvība.

Latviešu valodā termins “konceptija” tiek lietots plaši, dažkārt ar atšķirīgu nozīmes skaidrojumu. Vārda “konceptija” izcelsme ir no latīņu valodas “conceptio” tas nozīmē – kopums; formulējums, sistēmiski apkopoti uzskati par kādu parādību, procesu. Dažādas terminu skaidrojošas vārdnīcas dod samērā vienotu minētā termina skaidrojumu. Konceptija – “galvenā doma, galvenā iecere, vispārīgā iecere, sistematizēti parādības izpratnes pamati”. Termins konceptija nozīmē “sistēmā apkopotus uzskatus. Ideju un uzskatu sistēmiskas izpratnes skaidrojumu, pamatojumu, kas izklāstīts noteiktā loģiskā secībā un tādejādi atklāj konceptijas praktiskā īstenojuma galvenos posmus, pamata nostādnes. Konceptija prognozē attīstību un likumsakarīgi atklāj šīs attīstības norisi. Tā ir tilts no pagātnes caur tagadni uz nākotni, starp jaunu ideju un jaunu teoriju, kas ved uz prakses pilnveidošanu. Konceptija nepieciešama jaunu stratēģiskas nozīmes problēmu konsekvantai, t.i. apzinātai un posmsecīgai risināšanai, it sevišķi gadījumos, kad tās praktiskajā īstenošanā iesaistīti lieli materiāli un plaši garīgie resursi” /letonika.lv, Tilde, 2009/.

Konceptijā autoram radošā veidā ir jāpasniedz iecerēta pasākuma vai pasākumu kompleksa galvenā ideja, vīzija vai stratēģisks redzējums. Kultūras pieminekļu vai kultūrvēsturisku objektu un vietu saglabāšanas un attīstības (atjaunošanas, konservācijas, restaurācijas, pārbūves, izmantošanas) konceptijas izstrādē, tās uzbūvi nosaka autors, lai visefektīvākā veidā atklātu konceptijas pamatideju un risinājumu tās īstenošanā. Tomēr, lai veicinātu konceptuālu dokumentu izstrādi, to skaidrāku uzbūvi, strukturētu iekļaujamo informāciju, ir sagatavoti ieteikumi konceptiju izstrādei. Šie ieteikumi nav uzskatāmi par normatīvu regulējumu, izmantojami situācijās, ja kultūras pieminekļu aizsardzībā tiek lietots termins “konceptija” un nepieciešams plašāks izklāsts, kas ar to tiek domāts. Šie ieteikumi neattiecas uz gadījumiem, ja konceptijas izstrādes nepieciešamību nosaka normatīvs akts un tajā izvirzītas konkrētas prasības.

Kultūras pieminekļa saglabāšanas, atjaunošanas un izmantošanas konceptija ir īss, kompakts, skaidri uztverams autora vai autoru kolektīva radīts dokuments, kas satur svarīgāko tekstuālo un grafisko informāciju par kultūrvēsturiskas vietas vai kultūras pieminekļa, tā teritorijas, apkārtējās vides vērtībām, stāvokli, saglabāšanas un attīstības vīziju un ieceres realizācijas iespējām. Konceptijā skaidri jānorāda tās izstrādes mērķis. Konceptijai jāsniedz atbilde – kas ir konkrētā objekta īpašā vērtība sabiedrībai, kādā saglabātības vai apdraudējuma stāvoklī tā ir, kāda ir šī objekta nākotnes izmantošanas iespēja, objekta nākotnes arhitektoniski telpiskās vīzijas raksturojums vai pamatprincipi

(ja nepieciešams arhitektoniski telpiskā ideja grafiskā attēlojumā), kādas pārmaiņas ir nepieciešamas lai to īstenotu, riska faktori – stiprās un vājās puses tā īstenošanas procesā, realizācijā iesaistāmie dalībnieki un atbildīgās institūcijas, nepieciešamais finansējums un tā piesaistes iespējas. Konceptijai jābūt iedvesmojošai, jāsniedz pārliecība, par tajā izteiktās idejas vajadzību un dzīvotspēju. Konceptija var tikt izstrādāta arī tikai kāda objekta attīstības arhitektoniski telpiskajam risinājumam. Tādā gadījumā pasnieguma veids ir vēl brīvāks un izteiksmes līdzekļos radošāks.

KULTŪRAS PIEMINEKĻA SAGLABĀŠANAS, ATJAUNOŠANAS UN IZMANTOŠANAS KONCEPCIJAS UZBŪVE

---

1. Kultūras mantojuma objekta nosaukums, autorība, datējums

2. Ievads, risināmās problēmas atspoguļojums

3. Konceptijas mērķis

Sadaļā sniedz aprakstu par kultūras mantojuma objekta sasaisti ar projekta ietvaros attīstītu nākotnes funkciju un saturu – pakalpojumu, attīstības ideju, kas kalpotu pieminekļa ilgtspējīgai izmantošanai sabiedrības labā Norāda atjaunošanas darbu koncepcijas ieviešanas laika periodu.

4. Objekta kultūrvēsturiskās nozīmes raksturojums

Sadaļā sniedz detalizētu un precīzu objekta vēsturiskās nozīmes aprakstu, vēsturisko kontekstu, kultūrvēsturiskās vērtības novērtējumu – izceļot objekta unikalitāti (māksliniecisko, tipoloģisko, vēsturisko u.c.) Latvijas un plašākā kontekstā, kā arī izceļot kultūras pieminekļa saglabājamās vērtības.

5. Esošā situācija

Sadaļā sniedz informāciju par objekta īpašumtiesībām, apsaimniekošanas vēsturi, kā arī sniedz detalizētu un precīzu objekta saglabātības stāvokļa analīzi, tai skaitā norāda objekta saglabātības stāvokli un detalizēti apraksta iespējamus draudus kultūras pieminekļa vērtību saglabāšanai, norādot gan dabiskos, gan cilvēka radītos riskus.

6. Konceptijas pamatideja, nākotnes vīzija

Sadaļā skaidri apraksta koncepcijas pamatideju, objekta nākotnes izmantošanu, tai skaitā ilgtspējas un kopienu vajadzību nodrošināšanu, ņemot vērā:

- primāri saglabājama, restaurējama un atjaunojama pieminekļa oriģinālā substance atbilstoši pieminekļu aizsardzības normatīvajam regulējumam, savukārt pārveidojumiem jābūt kvalitatīviem, pamatotiem un vēršoties uz cilvēka dzīves kvalitātes nodrošināšanu;

- Jaunā Eiropas “Bauhaus” principus: estētika, ilgtspēja, iekļautība (pieejams: <https://www.cfla.gov.lv/lv/media/13806/download?attachment>);
- Starptautiskās kultūras pieminekļu un ievērojamu vietu padomes izstrādātos kvalitātes principus Eiropas Savienības finansētiem pārveidojumiem, kas var ietekmēt kultūras mantojumu (pieejams: [EUQS_révision-2020_LV_PAO5_LASTVERSION.pdf](#));

Sadaļā skaidri apraksta risinājumus Jaunā Eiropas “Bauhaus” principu: estētika, ilgtspēja, iekļautība īstenošanai, tai skaitā aprakstot:

- objekta atjaunošanas estētiskos risinājumus, tai skaitā iederību konkrētā vietējā vides kontekstā, pamatojot arhitektūras, dizaina, mākslas un kultūras komponentes saskaņotību ar kultūras mantojumu, kultūrvēsturisko ainavu un vietas identitāti;
- konkrētus vides pieejamības risinājumus, ņemot vērā pieejamības standartus un normatīvos aktus, kā arī kultūras mantojuma saglabāšanas principus;
- kā tiks veicināta piederības sajūta, un palīdzēts piešķirt “jēgu” vietai un kopienām, veicinot dažādu sabiedrības grupu solidaritāti un diskriminācijas mazinājumu, tai skaitā ir jāietver informāciju par vismaz vienu praktisku risinājumu, kurā ievēroti universālā dizaina principi;
- kā tiks ievērots apriņģuma princips;
- kā konkrētā objekta izmantošas un attīstības koncepcijā ietvertais redzējums atšķirsies no citu līdzīgu kultūrvēsturisku objektu izmantošanas.

7. Riska faktori, stiprās un vājās puses

Sadaļā skaidro potenciālos riska faktoros – stiprās un vājās puses objekta atjaunošanas darbu koncepcijas īstenošanas procesā, norādot iespējamās scenārijus, kas notiks, ja īsteno un, kas notiek, ja neīsteno koncepciju.

8. Nepieciešamie ieguldījumi

Sadaļā norāda informāciju par uzturēšanas un apsaimniekošanas prognozējamajiem ieguldījumiem, ilgtermiņā nepieciešamajiem ieguldījumiem, kā arī sniedz informāciju par projektēšanas izmaksām.

9. Nepieciešamo pasākumu secība, rīcības plāns

Norāda, kādā secībā plānots realizēt darbus, iekļauj laika grafiku, nepieciešamo resursu aprakstu un atbildību sadali. Gadījumā, ja ir jau saskaņots būvprojekts, tam piemēro attīstāmā objekta atjaunošanas darbu koncepciju.

10. Izmantotie informācijas avoti, materiāli

Norāda informāciju par izmantotajiem arhīva materiāliem, publikācijām, izpētes materiāliem, ziņas par objektu.